

zooveel mogelijk g o e d e zaaiers zende en rijken wasdom geve. De Overheid zal ij v e r e n voor haar Heer en hoogsten Souverein, ja, op haar terrein. Maar dat terrein is niet „zeer beperkt“, althans niet zóó beperkt als de menschen van de terreinenleer dat plegen te zien. Dat terrein zal ze zelf het best afbakenen, als zij er van doordrongen is, dat zij niet bestaat bij de gratie van de volksconscientie en dat zij er niet is om zichzelf wil, maar om Christus' wil, d.w.z. dat zij haar eigen taak heeft in het groote verlossingsplan van Christus.

Ze bedient niet het Woord, noch de sacramenten en ze hanteert niet de sleutelen des hemelrijks, o neen, maar ze zorgt er wel voor, dat dit kan geschieden. Ze regeert over een gebied, waar menschen in staatsverband samenleven en op dat terrein handhaaft ze Gods Wet, zooveel als ze kan.

Haar Heer is Dezelfde als de Heer van de Kerk en daarnaast kent ze geen andere goden. Ze kent geen Mohammed, geen Confucius, geen Boeddha, noch eenigen anderen afgod. Waar ze mee in aanraking komt, dat is, wat de valsche profeten aan verderfelijke instellingen hebben uitgedacht of gesanctioneerd, en overal stuit ze op ruïnes, door den vorst der duisternis aangericht. Hier stuit ze op polygamie, ginds op een kastenselsel, elders op allerlei vorm van ontucht enz. Ze zal zooiets misschien korter of langer tijd moeten duldten, want de publieke opinie (de hardigheid der harten) belemmert haar in menig opzicht, doch zij mag er nimmer vrede bij hebben. Ze gaat v ó ó r de „volksconscientie“ uit, biddend en geloovend en ijverend voor den Heere.

Er is geen sprake van, dat de Overheid aan den afgodendienst gelijke rechten en vrijheden heeft te garandeeren als aan Christus' Kerk. Het rijk van Christus zal de Overheid doen v o r d e r e n en het rijk van den Antichrist t e g r o n d e r i c h t e n. En nu is het toch al te zonderling, te meenen, dat de Overheid door een en dezelfde gedragslijn tegenover de beide rijken in acht te nemen, diametraal tegenovergestelde resultaten zou bereiken.

Wie zou nog willen ontkennen, dat de Overheden indertijd de slavernij mochten afschaffen, dwars tegen vele volksconscienties in? De zuidelijke staten van N.-Amerika hebben gevochten als leeuwen, ze voelden zich zeer in hun rechten en vrijheden aangetast. Maar de afschaffing van polygamie en kastenselsel (een hardere vorm van slavernij) zou nog miljoenen slavingen en slaven méér de vrijheid schenken. Daar is sprake van religieuze sanctie en dan zou de Overheid met haar zwaard ingrijpen in den geestelijken strijd? Maar ze jaagt die menschen toch niet met het zwaard naar de catechisatie! En ze beweegt zich in 't geheel niet op het terrein der Kerk! Als ze door haar maatregelen de afgoderij zou belemmeren of zelfs uitroeien, des te beter. Ze zou God, gelijk bij al haar daden ter handhaving van de geboden Gods, om dien zegen moeten smeeken.

Doch, al dat ontzien-van-vreemde-goden is immer voortgekomen uit humanistische overwegingen: men ziet in elken godsdienst een stadium in de evolutie der menschheid.

Wat als religieus misbruik voor afschaffing in aanmerking komt, behoeft geen enkele natuurrechtsleeraar aan de Overheid te vertellen. Dat kan ze weten uit de Wet Gods, en de gansche H. Schrift is haar een lamp voor haar voet en een licht op haar overheids-pad. God zelf zal haar leeren den weg, dien zij te gaan heeft, op haar gebed en op het gebed van de gansche Christenheid.

Dan zal ze wellicht hier nog moeten tolereeren en ginds niet meer behoeven te tolereeren en elders geen moment mogen tolereeren, maar haar ambt vindt ze, omlijnd naar de H.S., in art. 36 N.G.B.

Niemand zal het doen en laten van de Overheid kunnen binden aan vaste grenzen, geldend voor alle tijden en alle volken; „zij wisselen met volk en met eeuw“, zooals Bavinck opmerkt en als hij dan vervolgt, dat ze „alleen door het getuigenis der volksconscientie e e n i g e r m a t e in hun richting kunnen worden bepaald“, bedoelt de schrijver klaarblijkelijk niet anders, dan dat de p u b l i e k e o p i n i e een factor is, welke niet kan en ook niet mag worden genegeerd. Maar die publieke opinie is geen wilde stroom, niet te stuiten in zijn vaart, zoodat er voor de Overheid niets anders op zit dan zich te laten meesleuren, neen, de politieke machthebbers zijn geroepen die publieke opinie te vormen en te leiden in veilige bedding.

Dat is geheel iets anders dan Dr V. er van maakt: een Overheid, met handen en voeten gebonden aan een „ethisch minimum“, dat ze in het boek der volksconscientie leest.

Wat Dr V. propageert, is precies het omgekeerde van wat de Kerk met art. 36 N.G.B. belijdt.

De korte inhoud van blz. 270—273 van Dr V.'s „Enkele Aspecten enz.“ is:

a. Als de Overheid den Christelijken godsdienst vrij laat en niet belemmert, bevordert ze het Koninkrijk van Jezus Christus.

b. Als de Overheid den afgodendienst vrij laat en niet belemmert, handelt ze in overeenstemming met den wil van Christus.

Doch het ligt m.i. voor de hand, dat in het geval b. ook had moeten volgen: bevordert ze het rijk van Mohammed, van Confucius, van Boeddha of in het gewaad van welken profeet ook (straks van den An-

## Openbaring 3: 1—6

Gij, die een naam hebt, dat gij leeft, Ik weet uw werken, wil ontwaaken, omdat Mijn God, Die alles geeft, uw werk niet vol bevonden heeft. Ziet Hij u niet Zijn dienst verzaken?

Wat ov'rig is en sterren zou, versterk het. Wees Mijn Woord indachtig, bewaar het, toon Mij uw berouw, Was niet dit Woord u morgendaauw? Bekeer u tot uw God almachtig.

Had Ik uw eerstelingen lief, — zo g'uit den dood niet zult ontwaken. — O, vrees Mijn toorn, die zich verheft — dan zal Ik komen als een dief, gij zult niet weten 't uur der wake.

Maar enklen, die het waardig zijn, zij zullen witte kleed'ren dragen. Zij hielden hunne kleed'ren rein en drinken bij den nieuwen wijn, wanneer Mijn morgen eens zal dagen.

Die zo in 't boek des levens staan, waar engelen zich om verblijden, Die door Mijn kracht de vijand slaan, Hun naam wordt geenszins uitgedaan. 'k Zal voor Mijn Vader dien belijden.

Psalm 15.

ADRIAAN VAN BOVEN.

tichrist) het rijk der duisternis zich gelieft te presenteren.

Met verbluffend gemak werden de averechtsche theorieën van Dr V. door de pers der synodocratie geslikt. Hem werd veel lof toegezwaaid voor „den grooten dienst, aan de Kerken van Nederland bewezen“. Men is daar aan het buitelen zoo gewend geraakt, dat men niet eens meer weet of het hoofd naar beneden of naar boven gericht is. In „Eenigheid des Geloofs“ bijv. haalde Dr J. A. C. Rullmann het Trojaansche paard met uitbundig enthousiasme binnen.

Men klampt zich vast aan uitspraken als: „De magneetnaald van het handelen van de Overheid moet gericht zijn op de pool van Gods geboden. De beweging van deze naald in de richting van de pool is afhankelijk van geestelijke en morele krachten, die niet uitsluitend in de naald en de pool gelegen zijn, maar die mede bepaald worden vanuit het krachtenveld, waarin de worsteling tusschen het Koninkrijk Gods en het rijk der duisternis plaats vindt“.

Ja, dat lijkt wel iets, voor wie bereid is de rhetorie<sup>1)</sup> niet op het woord te wegen. Maar knap is hij, die aantoon, dat dit de resumptie is van het vooraangaande. Er had moeten staan: De Overheid is het paard en de volksconscientie de ruiters, of iets dergelijks. En als de ruiters mohammedaansche is, dan gaat de reis naar Mekka, of communistisch, dan naar Moskou enz. Het paard mag niet tegenstribbelen, niet belemmeren enz. enz.

Of ook, als Dr V. schrijft: „Alle Overheden, Christelijke en niet-Christelijke, (staan) onder de heerschappij van Christus. Daarom is het begrip neutrale Staat een dwaas en onmogelijk begrip“.

Dat lijkt zelfs heel veel, ja, alles. Maar Dr V. haast zich alweer den wijn in water te veranderen.

En zoo wordt men menigmaal teleurgesteld: enkele goede uitspraken, doch het omgekeerde wordt vele, velen malen betoogd.

1) „Wo die Begriffe fehlen, da stellt ein Bild zu rechter Zeit sich ein“.

K. S.

## VITRINGA

### over nut, noodzakelijkheid, gezag van Synoden II

3. In zijn Oratie begint Vitringa met de opmerking, dat hij wil spreken over Synoden naar Christelijk gebruik; immers, zoo zegt hij, ook de vrije steden der heidensche Grieken, onderling door een gemeenschapsband verbonden, gaven ieder aan haar afgevaardigden, mannen van aanzien, haar mandaten of oordeelen mee, indien raad geschaft moest worden in gemeenschappelijke aangelegenheden of belangen; voor de samenkomsten van deze afgevaardigden bezigde men den naam: concilie's, coitio's, synoden.

Hoe komt het nu, terwijl men in volgende eeuwen de Synoden der Christelijke Kerken zoo nuttig en noodig oordeelde, dat men ze zoo laat heeft ingesteld? Immers de eerste Synoden werden pas gehouden na het midden der tweede eeuw ter gelegenheid van het geschil over het Paaschfeest. Waarom zoo laat? Lag het aan 't edict van den heidenschen keizer Trajanus, waarbij genootschappen verboden werden? Of was er misschien na den dood der Apostelen een hoogere menschelijke autoriteit, een door allen erkende uitlegger der geopenbaarde waarheid en opperste scheids-rechter in geschillen, waardoor de Synoden overbodig waren?

Dat kan ook niet anders: de meest radicale leer der godsdienstvrijheid, de leer der soevereine volksconscientie, personalistische opvattingen uit den kring van Schermerhorn en Banning enz., dat alles moet theologisch gefundeerd worden en daaruit moet dan — achteraf — het schriftbewijs voortvloeien, o.m. dat de Gemeente geroepen is — want daar komt het wesenlijk op neer — niet alleen te bidden voor den nood der Christenheid onder Mohammedaansche, Brahmaansche, communis-tische enz. dictatuur, doch evenzeer voor den nood van het Shintoïsme onder de dictatuur van Mac Arthur, voor den nood van elken „godsdienst“, welke in haar „organisatie en activiteit, inbegrepen de werkzaamheid onder en ten behoeve van andersdenkenden“ belemmerd wordt.

Dat is teveel gevegd! Dat kraakt en barst op het „theologisch“ fundament, waarvoor Dr V. de bouwstenen aan de H. S. en de belijdenis tracht te ontvreemden.

Wel ernstig doof moet zijn, wie dat onheilspellend kraken niet meer hoort.

Prof. Zuidema, in „A. R. Staatskunde“, naar ik meen de eenige, die een in wezen vernietigend oordeel over de dissertatie velde, vond de theologische fundeering nog het zwakste deel van de studie. Geen wonder! Jammer, dat Prof. Zuidema niet de moeite heeft genomen of den tijd gevonden, de teksten en Schriftge-deelten weer in het juiste verband te laten spreken, verantwoordigd bij den aanblik van het gewijde fundamenteel onder een wereldsch getimmerte.

Het internationale aspect ontbreekt niet aan de „Aspecten“ van Dr Verkuyl. Als hij en zijn medestanders hun wensch verkrijgen, dan zal de U.N.O. straks het beginsel van de godsdienstvrijheid, overeenkomstig de gelijke-monniken-gelijke-kappen-theorie, vastleggen. Dan is de zaak der religie-voorgoed gescheven op het „hooge niveau“ van de internationale sfeer. Ze zullen er allen met wereldsoverein gezag over meebeslissen, de oecumenische Christen, de Mohammedaan, de Communist, de Boeddhist, de Mormoon, de Vrijmetselaar. Ze zullen ook beslissen, als er ergens in een land een afgod een tempel wordt onthouden, en ze zullen van oordeel zijn, dat, gelet op het „ethische minimum“, gelet op de rechten en vrijheden van den mensch en den burger, enz. enz. de Overheid van dat land een gevaar is voor den wereldvrede.

Zal dan de Kerk des Heeren jubelen over zoo ruime doorwerking van het beginsel der radicale godsdienst-vrijheid?

Zal zij, met Dr Verkuyl, haar dankoffers plengen voor den Heere?

Omdat zij verhooring ziet op haar gebed om vrijheid voor al wat zich onder het mom „religie“ aandient?

Omdat haar „pleiten“, haar „op de bres springen“ met zegen is bekrond?

Neen, de Kerk des Heeren wijst de profetie van Dr V. met droefheid en verontwaardiging af.

Zij kent de stem van den Goeden Herder, en wie die stem niet zuiver spreekt, volgt ze niet.

Als het probleem der godsdienstvrijheid zijn internationale oplossing nadert zóó, als in het boek van Dr V. wordt voorgesteld, dan is de Kerk dubbel op haar hoede.

Dan wijken voor het geloofsoog der Kerk alle andere aspecten en één aspect blijft: het „e s c h a t o l o g i s c h e a s p e c t“.

G. GOOSSENS.

P.S. Als ondergeteekende dergelijke uitingen leest, grijpt hij te bewuster terug naar de polemiek tegen de gemeene-gratie-constructies en vergeet niet met hoeveel koppigheid deze na de uitwerping van een openbaren groven zondaar weer worden voorgedragen, ook te Kampen, Oudestraat 6, door de heeren van de V.U. en hun Kamper promotoren. En we zouden in een onder-onsje weer de „eenheid“ moeten bekostigen?

K. S.

## UIT DE HISTORIE

Deze vragen moeten ontkennend beantwoord worden; indien ik mij niet bedrieg, zegt Vitringa, ligt de oorzaak van de late instelling der Synoden hierin, dat geen bisschop zich het recht of de macht durfde aannemen, zijn collega's tot zulk een plechtige vergadering te convoceren. Eerst toen men later de betekenis der Synoden ging verstaan, vooral toen de bisschoppen der provinciale hoofdsteden bemerkten, dat de Synoden uitnemend dienst konden doen om hun verheffing boven de andere bisschoppen te bevestigen, en bovendien de stormen der vervolgingen, de scheuringen en ketterijen gemeenschappelijke beaurdelagen hoogst wenschelijk maakten, werd de gewoonte, Synoden te houden, welhaast tot een wet: haar aantal werd legio.

4. Wat heeft men nu echter van de Synoden te oordeelen; zijn ze voor de kerk nadeelig of voordelig geweest? En moeten ze mitsdien verworpen worden of in stand gehouden?

Eer hij eigen opinie geeft, laat Vitringa de historie spreken. De gevoelens der Christelijke geleerden, zoo merkt hij op, verschillen hierover hemelsbreed: sommigen, die ze prijzen en eerbiedigen — anderen, die